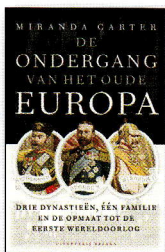

Een telegram naar oom Bertie

*Het roemloze einde van de
grote vorstenhuizen*

Miranda Carter
De ondergang
van het oude
Europa
Drie dynastieën,
één familie en
de weg naar de
Eerste Wereld-
oorlog

584 p. Uitgeverij
Balans, € 39,95

DE BRITSE HISTORICA Miranda Carter beschrijft aan de hand van de Engelse koning George v, de Duitse keizer Wilhelm II en de laatste Russische tsaar Nicolaas II de stuiptrekkingen van de grote Europese koningshuizen. Deze gekroonde hoofden, alle drie kleinzonen van koningin Victoria van Engeland, werden geboren in een tijd dat vorsten er nog toe deden en familiebanden belangrijker waren dan coalities die gesmeed werden door ambitieuze lieden die zich door het volk lieten kiezen.

Carter heeft het roemloze einde van deze Europese *royals* beschreven door brieven en dagboeken te relateren aan de grote politieke geschiedenis. We krijgen eerst een nauwgezet beeld voorgeschoteld van de jeugdijaren van deze drie neven. Wilhelm was geboren met een

mismaakte arm. Zelfs zijn eigen moeder vond dat hij er als kind in zijn mini-uniform van de Hohenzollers uitzag als 'het ongelukkige aapje van een of andere orgeldraaier'. Zij trok hem onder dat voorwendsel een matrozenpakje aan, maar in werkelijkheid was het een eerbetoon aan de Britse marine, waarover Wilhelm altijd moest horen dat die de belangrijkste strijdmacht ter wereld was. Met dat armpje is het nooit helemaal goed gekomen, ook al moest hij dagelijks aan een machine die zijn spieren oprekte.

George was een saai piet. Terwijl hij dyslectisch was, hield hij tot aan zijn dood in 1936 een dagboek bij. We weten daaruit dat alleen zijn postzegelverzameling een zekere opwinding bij hem teweeg kon brengen. Nicolaas groeide op in extreme afzondering. Hij werd grootgebracht in de rotsvaste overtuiging dat de macht van de tsaar van God gegeven was. Daarvoor was kennis van – laat staan contact met – zijn onderdanen ongewenst. Als hij ooit onder het aardse bestaan heeft geleden, was het onder het gewicht van de diamanten en gouden versierse-len die de Romanovs op hun veelvuldige gala's binnen de muren van het hof droegen.

Van jongs af aan hadden de drie neven contact, en dat hield niet op

ALLEEN
NICOLAAS II
ZAG NOOIT
EEN ONDER-
DAAN
Schilderij door
E.F. von Liphart
uit 1900. Afbeel-
ding Bridgeman
Art Library

als hun landen met elkaar in conflict waren. Toen in 1904 de Russische vloot per ongeluk het vuur op een paar Engelse vissersboten had geopend, was de sfeer vanzelfsprekend grimmig. 'De Engelsen zijn heel erg boos, ze koken van woede,' vertelde Nicolaas aan zijn moeder. 'Ik heb gisteren een telegram naar oom Bertie gestuurd om mijn deelneming te betuigen, maar ik heb geen excuses aangeboden.'

Ergens halverwege *Ondergang van het oude Europa* begint het klei-

ne particuliere van de inmiddels bebaarde neven in dit verhaal betekenis te krijgen. De pers en de publieke opinie kropen steeds dichterbij naar de muren die de vorsten om zichzelf hadden opgetrokken. Keizer Wilhelm zei in het openbaar vaak dat hij ongevoelig was voor de publieke opinie, maar uit zijn woedende reacties op kritische artikelen in de krant bleek het tegendeel. Nicolaas bepaalde wat de kranten mochten schrijven. In zijn land werden kranten door de regering gesubsidieerd al naar gelang hun loyaliteit aan de vorst. In Engeland bestond al vroeg een publieke opinie en hoe gezagsgetrouw de *Times* meestal ook was, een artikel over de Russische wredeheden in Mantsjoerije werd ook afgedrukt. En het ergste was dat de tsaar ervan uitging dat zo'n kritisch artikel, net zoals dat in Rusland ging, in opdracht van de regering was gepubliceerd.

De Eerste Wereldoorlog maakte een einde aan de macht van de grote Europese dynastieën. De Engelse troon bleef als ceremonieel relict behouden, de Duitse keizer vluchtte naar Nederland en stuurde tot aan zijn dood in 1941 slijmerige telegrammen naar Hitler. De Romanovs werden gewoon vermoord.

—HANS RENDERS